

RECENSIE MUZIEK MARCEL S. ZWITSER BEELD WIKIMEDIA – FRAGMENTEN VAN DEZE CD ZIJN TE HOREN OP ND.NL/MUZIEK

PIANOKUNST VOOR FIJNPROEVERS

Zoals we in het geval van de Weense klassieke stijl over het triumviraat Haydn, Mozart en Beethoven spreken, zou met betrekking tot de Russische pianomuziek van rond 1900 het driemanschap Rachmaninov, Skrjabin en Medtner kunnen worden gevormd.

boven: Nicolas Medtner
 onder: Hamish Milne

Klassiek ★★★★★

Medtner: Arabesques, Dithyrambs, Elegies and other short piano works
 HAMISH MILNE (PIANO). HYPERION CDA 67851/2 (2 cd's)

Van deze drie werd Sergej Rachmaninov veruit het beroemdst, niet alleen door zijn meeslepende, romantische muziek, maar evengoed omdat hij in de latere decennia van zijn leven als pianovirtuoos optrad en een feilloze tastzin had voor de zakelijke aspecten van dat vak. Skrjabin was het *enfant terrible* van de drie, wiens aanvankelijk romantische stijl onder invloed van theosofie en occultisme moderniseerde en die zichzelf als een muzikale profeet van een komend aards paradijs beschouwde. Ook Skrjabin concerteerde veel – in 1914 trad hij op met het Concertgebouworkest in Amsterdam – maar als gevolg van een vroege dood (op 43-jarige leeftijd) en een veranderd artistiek klimaat in Europa waarin voor hemelbestormers als Skrjabin geen plaats meer was, bleef zijn werk lange tijd slechts gekoesterd door ingewijden.

Saai

En Medtner? Meer nog dan Rachmaninov kreeg Nikolaj Medtner (1880-1951) het voortdurend nagedragen een relict uit een voorbij tijd te zijn. Naast dat ook hij als romantisch werd afgeschreven, kreeg hij echter ook vaak het verwijt te horen academisch, cerebraal of zelfs ronduit saai te zijn. Voeg daaraan toe dat Medtner weliswaar een fantastische pianist was, maar helaas ook te idealistisch en wereldvreemd om daar goed munt uit te slaan en je hebt het ideale recept voor een kunstenaarsleven dat zich in de marge van de muziekgeschiedenis afspeelt en dat na de dood van de kunstenaar snel wordt vergeten. De achterliggende decennia hebben echter enkele fanatieke Medtnerianen te zien gegeven. Om te beginnen was daar wijlen pianist Geoffrey Tozer, die Medtners pianosonates en pianoconcerten voor Chandos opnam en zo deze werken voor het West-Europese muziekminnende publiek ontsloot. Tegenwoordig laten de Canadese pianistische alleskunster Marc-André Hamelin en de Engelse pianist Hamish Milne zich niet onbetuigd, als het om Medtner gaat. Gaf Hamelin een verbluffende cd-set met Medtners pianosonates uit (Hyperion CDA 67221/4, 4 cd's), Milne verraste enkele jaren geleden met een uitstekende opname van Medtners complete *Skazki* (een titel die vaak met 'sprookjes' wordt vertaald, maar eigenlijk algemener 'vertellingen' betekent; Hyperion CDA 67491/2 (2 cd's)). Sinds kort ligt er nieuw album van Milne met andere korte pianoconcerten van Medtner in de cd-winkel.

voornaamheid

Wat fascineert mensen als Hamelin en Milne in een componist die zo vaak als droog en saai, ja zelfs als 'dood' in de hoek is gezet? Wel, Medtners muziek mag op het eerste gehoor zo overkomen als je die met Rachmaninovs lyriek vergelijkt, maar wie zich de tijd gunt Medtners muzikale stijl eigen te maken, ontdekt een ware goudmijn. Zelden zijn hoofd en hart in muziek zo mooi in balans gebracht als in het oeuvre van Medtner. Fiere mannelijkheid gaat hand in hand met poëtische fijnegevoeligheid. Speelse fantasie matcht feilloos met een trefzeker vormgevoel. Medtners oeuvre is de vrucht van een rijke, humanistisch geschoolde geest, die breed beleden

was en een uitmuntend stijlgevoel had (al zijn liederen zijn toonzettingen van literair hoogstaande poëzie!). Medtner is waarschijnlijk de meest aristocratische componist die ik tot dusver ben tegengekomen. Uit alles wat hij schreef, spreekt een voornaamheid van geest en een afkeer van het banale en het goedkope, zoals je dit maar zelden in de kunst – en in het leven – tegenkomt. Is het ons vrijwel onmogelijk geworden zijn bezwaren tegen de moderne muziek nog te delen – Medtner was van mening dat stukken als Stravinsky's *Petroesjka* en *Le sacre du printemps* misdaden tegen de menselijkheid waren – de noblesse van zijn eigen muziek is een ware verkwikking voor de geest met een hang naar zuiverheid en echtheid.

Hierbij mag niet onvermeld blijven dat de inspiratie tot deze hartstochtelijk bevochten aristocratie in de muziek voor een wezenlijk deel uit het evangelie is gekomen. Componeren was voor Medtner een goddelijke opdracht met van God ontvangen muzikale thema's. Muziek was voor hem een goddelijke waarheid, waarvan de grondbeginselen niet mochten worden aangetast – en ook niet straffeloos konden worden aangetaast. Op zijn grafsteen prijken de woorden van Jezus uit Johannes 15:5, die de kern van Medtners artistieke credo behelzen: 'Zonder Mij kunt u niets doen.'

fijnproevers

Populair zal Medtners muziek denk ik nooit worden. Daarvoor is het met name in ritmisch opzicht te complex – Medtner had een sterke voorkeur voor polymetrie, dat wil zeggen meerdere ritmische lagen door elkaar – en het bespeelt de primaire emoties niet. Geschikt voor commercialisering is het evenmin. Dit is muziek voor fijnproevers. Volgens pianist Vladimir Horowitz overtrof Medtners sensibele voor de concertvleugel nog die van Rachmaninov. Luisterend naar Milne's nieuwe album met korte pianoconcerten ben ik inderdaad een aantal keren diep getroffen door de subtiliteit die Medtner weet te bereiken door de wijze waarop hij melodie, harmonie en ritme op het toetsbord 'distribueert.' Zo wordt Longos' aandoenlijke verhaal over de ontluikende seksualiteit van de jonge Daphnis en Chloë door Medtner gevangen in een teer muzikaal miniatuur, dat begint in poëtische onschuld à la Schumann, maar waarin gaandeweg bijna fragiele harmonische schakeringen zijn te beluisteren. Voor een kennismaking met de componist die volgens Rachmaninov de grootste van zijn generatie was, is het nieuwe album van Milne uitstekend geschikt. Gezien zijn jarenlange ervaring met het repertoire is Milne een ideale gids in dit repertoire. Wie een aanschaaf overweegt, moet zich één ding bedenken: zoals alles dat echt van waarde is, geeft deze muziek zich niet meteen. Neem er de tijd voor, beluister het en herluister het en gaandeweg zullen de rijkdommen van deze muziek zich aan u ontplooien. Wie het levensverhaal van de componist wil lezen, kan terecht bij de tot nu toe enige Engelstalige Medtner-biografie van formaat (Barrie Martyn: *Nicolas Medtner. His Life and Music*. Uitg. Scolar Press, Aldershot 1995). ■